

Úverovanie domácností – potenciálny ekonomický problém pre SR

Ján Vrávec

Prešovská univerzita v Prešove

Fakulta manažmentu

Katedra účtovníctva a controllingu

Konštantínova ul. 16, 080 01 Prešov, Slovakia

jan.vravec@unipo.sk

Abstrakt: The article discusses problems of debt of Slovak households and the phenomenon of credit trap. Excessive household indebtedness can go into a very serious economic problem that can endanger the economic stability of the whole country. Slovak households are increasing their debt at a fast pace, mainly thanks to consumer and mortgage loans. Households with too high a debt compared to their income may later have serious repayment problems, especially at a time of deterioration in economic conditions. If there are too many credit trap cases, the financial sector as well as the national economy as a whole may be in serious trouble. Many Slovaks approach the loan or loan relatively lightly, lend themselves to anything, clients often receive the first offer of the bank, not even carefully reading the credit terms and do not calculate the amount of the remittance. As a result of the irresponsible behaviour of households, there is a rapid increase in executions and personal bankruptcies.

Kľúčové slová: úverovanie domácností; zadlženosť domácností; bankové úvery.

JEL klasifikácia: D14, G21.

Informácia: Tento článok je vypracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0887/17.

1. Úvod

Slovenské domácnosti sú nepretržite vystavené lákadlám a príležitostiam, ktorým sa len ťažko dá dlhodobo odolávať. Nové nákupné centrá vo veľkých mestách sú preplnené kvalitnými spotrebnými tovarmi, developeri spúšťajú stále nové projekty krásneho bývania, hranice sú otvorené a možnosti cestovať po svete sú takmer nevyčerateľné. Vážnym problémom sú pomerne nízke mzdy obyvateľov Slovenska, ktoré im znemožňujú naplno využiť tie možnosti a naplno uspokojiť svoje potreby. Východiskom pre mnohých Slovákov sú úvery a pôžičky, ktoré dokážu zabezpečiť nové bývanie, nové autá a drahé zahraničné dovolenky takmer okamžite. Problém je len v tom, že všetky dlhy je potrebné splácať aj s poplatkami a úrokmi, ktoré nemusia byť vždy také nízke ako je tomu v posledných rokoch. V nebankových spoločnostiach môžu splátky pôžičiek a ich úrokov dosahovať ohromné sumy, ktoré sa po čase môžu stať pre domácnosti likvidčné.

Pre úspešný život jednotlivca a domácnosti v neustále sa meniacom svete je nevyhnutné efektívne riadiť svoje finančné záležitosti vrátane zadlženosti. Aj na jednotlivcov a domácnosti, ktorí nevyvíjajú podnikateľskú činnosť, pôsobia zmeny ekonomického prostredia, musia efektívne spravovať svoj majetok a financie, ohrozujú ich rôzne druhy rizík a to všetko vo veku globalizujúcej sa informačnej spoločnosti. Za domácnosť sa považuje skupina jednotlivcov, ktorí žijú a hospodária spoločne a vykonávajú všetky finančné rozhodnutia vrátane úverových ako samostatný ekonomický subjekt. Domácnosť je tvorená z jednotlivcov zvyčajne na základe ich rodinných a príbuzenských väzieb a zvyčajne má aj bezpodielové spoluvlastníctvo majetku. (Vrávec 2010)

Veľa ekonómov, finančných odborníkov a finančných poradcov definuje úverovú pascu rôznym spôsobom, no takmer všetci sa zhodujú v tom, že skutočné finančné problémy domácností nastávajú vtedy, ak splátky rôznych úverov a pôžičiek presiahnu 30% disponibilného príjmu domácnosti. Základné pravidlo zadlžovania sa domácností by malo spočívať v tom, že žiadny úver by sa nemal splácať dlhšie, ako je životnosť statku, ktorý bol za neho nadobudnutý. Klasickým príkladom nesprávneho zadlžovania sa je desať dňová zahraničná dovolenka, ktorú bude domácnosť splácať desať mesiacov.

2. Zadlžovanie sa slovenských domácností

Ostané roky sú charakteristické ekonomickým oživením, nárastom spotreby, finančné a komoditné trhy zaznamenávajú vysoký rast cien akcií a komodít. Priemerný rast finančného majetku domácností v celosvetovom meradle bol za rok 2017 takmer osem percentný, kým zadlženosť vo svete stúpila o šesť percent. Slovenské domácnosti sa tomuto trendu vymykajú a zaznamenali opačný vývoj, v rokoch 2017 a 2018 pokračovali v rekordnom zadlžovaní, kým výška ich majetku rástla pomalším tempom. V regióne strednej a východnej Európy je Slovensko výnimkou, keď dlhy domácností prevyšujú ich úspory.

9. štúdia bohatstva národov Allianz Global Wealth Report 2018 sa sústredila na finančný majetok a dlhy domácností v 53 krajinách sveta. „Bolo to výnimočne priaznivé obdobie, no časy, keď mimoriadne expanzívna menová politika zabezpečovala trvalý a stabilný rast na finančných trhoch, sú nadobro preč. Prvé nepriaznivé znaky sú už tu: rastúce úrokové miery, obchodné konflikty a aj čoraz populistickejšia politika spôsobujúca napätie a turbulencie. Prvý mesiac tohto roka už ukázal zlú predtuchu,“ konštatuje hlavný ekonóm Allianz Michael Heise. (Allianz 2018)

Čerpanie úverov na spotrebné tovary, ktoré veľmi rýchlo strácajú svoju hodnotu, je veľmi nezodpovedné a pre mnohé domácnosti sa končí úverovou pascou a exekúciou. Počet súdnych sporov a predovšetkým okolo 3,5 milióna neskončených exekúcií naznačuje veľmi negatívnu situáciu pre obyvateľov Slovenska. Faktom však zostáva, že málokto Slovák si úverovú zmluvu a všeobecné obchodné podmienky, ktoré zvyčajne tvoria neoddeliteľnú súčasť zmluvy, pred podpisom dôkladne preštuduje a zväži aj riziká. Súčasne platná úverová legislatíva je roztrúsená v neprehľadnom množstve právnych predpisov, zákonov a vyhlášok. Bežný občan v postavení žiadateľa o úver často pri uzatváraní úverovej zmluvy nemá presný prehľad o všetkých svojich právach ani o povinnostiach. Ak si aj potenciálny klient preštuduje všetky podpisované dokumenty vopred, stále to nie je garanciou, že dokáže starostlivo posúdiť, či je všetko v súlade s platnou a účinnou legislatívou. (Kišová 2018)

S úverovou pascou sú spojené aj riziká pre bankový sektor v SR. Podľa bankových expertov sa na Slovensku začal postupne zvyšovať podiel rizikovejších bankových úverov. Za rizikovejšie sa považujú úvery, kedy sa domácnosti v porovnaní s ich príjmami neprimerane zadlžili. Bankové inštitúcie považujú za problémové úvery už tie, pri ktorých celkový dlh, vrátane nového úveru, prevyšuje 8-násobok čistého ročného príjmu žiadateľa o úver. Na Slovensku od 1. júla 2018 mohli banky nad túto hodnotu poskytnúť len 20% nových úverov, od októbra 2018 dokonca bude môcť byť poskytnutých takýchto úverov len 10%. Podľa zverejnených údajov NBS za rok 2017 dosahoval podiel úverov presahujúcich 8-násobok čistého príjmu žiadateľa 19% zo všetkých úverov. To sa prakticky zhoduje s 20% výnimkou platnou minulosť.

Niektorí finanční odborníci a bankári upozorňujú, že nové prísnejšie podmienky poskytovania úverov môžu skomplikovať prístup k úverom najmä mladým rodinám. Tieto mladé domácnosti majú nasparených len minimum finančných zdrojov na spolufinancovanie nehnuteľnosti. Mladé domácnosti, ktoré len začínajú aktívny pracovný život, môžu mať problémy kúpiť si na úver jedno, či dvojizbový byt vo veľkom meste (Bratislava, Košice, Žilina, Trnava, Nitra...). Najväčšie problémy zo získaním úveru majú mladé rodiny s malým dieťaťom a partnerkou na materskej dovolenke, s priemernou slovenskou mzdou si nedokážu kúpiť väčší ako 1-izbový byt.

2.1 Vysoká miera zadlženosti a nevhodná štruktúra úspor slovenských domácností

Slovenské domácnosti majú vysokú úverovú zadlženosť. Dopyt po úveroch už od roku 2009 stúpa u Slovákov výraznejšie, ako je priemer v regióne. Minulý rok dlhy Slovákov stúpili o 10,3%. Každý Slovák tak v priemere dlhoval 6 792 eur, kým priemer regiónu je 4 564 eur. Finančný majetok slovenských domácností v roku 2017 vzrástol len o 5,5%, čo je takmer polovica v porovnaní s rokom 2016, kedy vzrástol majetok domácností až o 9,8%. Dôvodom sú najmä vklady v bankách, kde Slováci kumulujú až 60% svojich úspor. Tieto úspory za rok 2017 zaznamenali nárast len o 4,2%. Nepomohli tomu ani cenné papiere, poistenie a penzijná aktíva, ktoré zaznamenali dvojciferný rast. V rebríčku bohatstva za rok 2017 tak Slováci s úsporami okolo 6 200 eur na osobu figurujú až na 40. mieste spomedzi 53 hodnotených krajín. Priemerná výška úspor je v stredoeurópskom regióne výrazne vyššia a dosahuje takmer 10 500 eur. V rámci regiónu strednej Európy nás tak v úsporách, s výnimkou Rumunov (okolo 4 500eur), predbehli všetky ostatné krajiny. Občania Českej republiky majú nasparené viac ako dvojnásobok oproti Slovákom, a to takmer 15 500 eur. Maďari majú nasparených v priemere 13 400 eur, Poliaci okolo 8 300 eur a priemerný Bulhar disponuje úsporami vo výške 7 700 eur. (Allianz 2018)

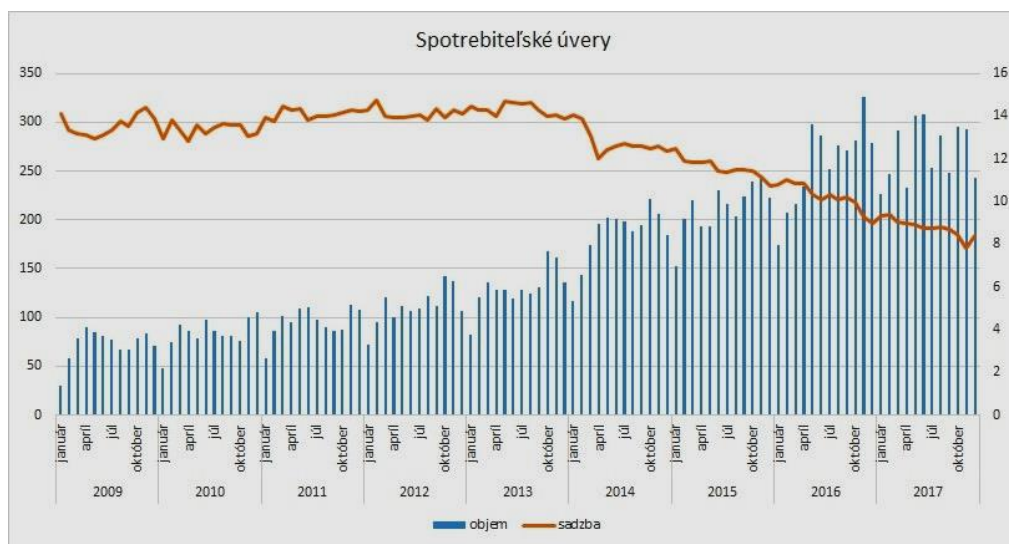
2.2 Vývoj zadlženosti v segmente spotrebiteľských úverov

Ako ukazuje Graf 1 vysoký rast spotrebiteľských úverov je na Slovensku kontinuálny od roku 2009 až do roku 2017. Slovenské domácnosti neustále zvyšujú objem spotrebiteľských úverov, pričom úroková miera týchto úverov sa v rovnakom období znižovala, čo ešte viac podporilo ich rast. Komerčné banky v SR sa zatiaľ spoliehajú na schopnosť slovenských domácností svoje spotrebiteľské úvery riadne splácať. No kontinuálne sa zvyšuje riziko úverovej pasce, do ktorej môžu slovenské domácnosti spadnúť pri strate zamestnania, dlhotrvajúcej choroby alebo pri zvýšení úrokových sadzieb na finančných trhoch. Výsledkom tohto procesu je skutočnosť, že slovenské domácnosti sa zadlžujú viac ako je dlhodobo únosné a finančne zdravé.

Rôzni experti z finančného sektora varujú, že pre slovenské komerčné banky vysoká expozícia voči domácnostiam môže potenciálne znamenať nárast problémov do budúcnosti. Najviac sa to prejavuje v segmente spotrebiteľských úverov, kde popri náraste jednotlivých problémových klientov bánk, predlžovania splatnosti spotrebiteľských úverov, rastie aj podiel zlyhaných úverov. Zlyhané úvery môžu do budúcnosti znamenať značné riziko pre stabilitu slovenského bankového sektora.

Za zlyhaný spotrebiteľský úver sa považuje taký úver, pri ktorom banka identifikuje znehodnotenie o viac ako 50%, alebo ak je dlžník v omeškani so splácaním viac ako 90 dní. Na Slovensku sa ročná miera zlyhania spotrebiteľských úverov podľa tohto kritéria od roku 2012 viac ako zdvojnásobila. Znepokojujúco pôsobí aj skutočnosť, že k tomu dochádza v čase, keď slovenská ekonomika rastie, zamestnanosť klesá a na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že situácia na zodpovedné splácanie je najlepšia.

Graf 1. Vývoj spotrebiteľských úverov v SR za roky 2009-2017

Zdroj: Spracované na základe údajov NBS

Rast spotrebiteľských úverov znepokojuje aj NBS, pretože podiel spotrebiteľských úverov domácnostiam na HDP dosiahol počas roka 2017 najvyššiu hodnotu spomedzi štátov strednej a východnej Európy. Nárast tohto ukazovateľa je zároveň najvyšší v eurozóne aj v rámci krajín strednej a východnej Európy. NBS by nemala brať na ľahkú váhu aj vedecké štúdie, ktoré potvrdzujú, že nadmerný rast zadlženosti domácností zvyšuje pravdepodobnosť finančných kríz, prehĺbuje dopady týchto kríz a znižuje potenciál ďalšieho ekonomického rastu krajiny. Nie je otázkou či v budúcnosti nastane finančná kríza, otázkou je len kedy sa to stane a aké dopady je možné očakávať v podmienkach SR.

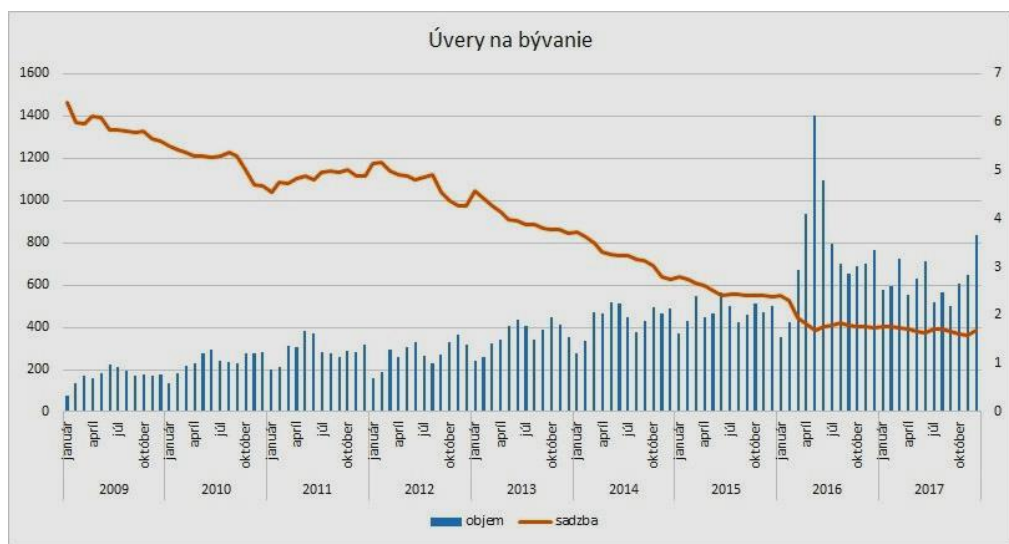
2.3 Vývoj zadlženosti v segmente úverov na bývanie

Na Slovensku rastie objem nových spotrebiteľských úverov nepretržite od zavedenia eura v roku 2009, no v prípade úverov na bývanie sa situácia začína čiastočne meniť. Rok 2016 bol historicky najsilnejším z pohľadu finančného objemu poskytnutých hypotekárnych úverov pre slovenské domácnosti. No situácia na hypotekárnom trhu sa začala pomaličky otáčať v roku 2017, kedy banky požičali domácnostiam na bývanie o takmer štvrtinu menej finančných prostriedkov, ako rok predtým. Priemerná úroková sadzba pritom stále klesá.

Výhoda úverov na bývanie spočíva aj v tom, že sú zaručené nehnuteľnosťou a pre banky nepredstavujú až také riziko ako spotrebiteľské úvery. Klasický hypotekárny úver sa využíva predovšetkým na kúpu nehnuteľností na území SR. Stavebný hypotekárny úver je určený na výstavbu, rekonštrukciu, dostavbu alebo inú úpravu nehnuteľnosti. Kombinované hypotekárne úvery obsahujú aj doplnkovú službu, ako napríklad stavebné sporenie alebo rôzne druhy poistenia. Americká hypotéka je alternatívou medzi hypotékami a spotrebiteľskými úvermi. Americká hypotéka integruje výhody požičania si vyšších súm s nízkymi úrokmami a dlhou dobou splatnosti, je však bezúčelová, čím sa podobá na klasický spotrebiteľský úver.

V roku 2016 začalo v SR platiť nové pravidlo súvisiace s predčasným splatením hypotéky. Poslanecký návrh ohraničil poplatok za predčasné splatenie hypotéky počas fixácie úrokovej sadzby na jedno percento. Po vstupe do platnosti využili toto pravidlo mnohí klienti na tzv. hypotekárnu turistiku. Nižšiu sankciu za predčasné splatenie hypotekárneho úveru masívne využili klienti na zmenu hypotekárnej banky. V novej banke klienti získali výhodnejšie podmienky, najmä pokiaľ ide o úrokovú mieru úveru.

Graf 2. Vývoj úverov na bývanie (hypoték) v SR za roky 2009-2017

Zdroj: Spracované na základe údajov NBS

Od roku 2017 sa postupne prejavilo aj sprísňovanie podmienok pre poskytovanie hypoték zo strany NBS. Noví klienti sa preto poponáhľali so zabezpečením financovania bývania, než začnú platiť nové pravidlá. Aj preto sú objemy hypoték za rok 2016 výrazne vyššie ako objemy hypoték za rok 2017. Pri platobnej disciplíne domácností je rozdiel medzi dlhodobými úvermi na bývanie a spotrebiteľskými úvermi. Podiel zlyhaných úverov na bývanie je podstatne nižší ako pri spotrebných úveroch. Na Slovensku sa čistá miera zlyhania úverov na bývanie sa už dlhé roky významnejšie neodchýľila od hodnôt medzi 1% a 2%.

3. Riziká vyplývajúce z nadmerného zadlžovania sa domácností v SR

Podľa odborníkov zadlženosť domácností na Slovensku rastie pri súčasných veľmi nízkych úrokových mierach až príliš vysokým tempom. V súvislosti s týmto vývojom sa vytvárajú podmienky pre vznik rôznych druhov rizík. Na riziká, ktoré vyplývajú z rastu zadlženosti, opakovane upozorňujú aj medzinárodné inštitúcie a banky, vrátane Európskej centrálnej banky a Medzinárodného menového fondu. Ratingová agentúra Standard&Poor's vo svojej správe z januára 2018 upozornila na to, že môže zväziť zhoršenie ratingu Slovenskej republiky v prípade, ak bude pokračovať rýchly rast úverov pre domácnosti, ktorý vytvára ekonomické nerovnováhy zhoršujúce finančnú stabilitu. S&P zároveň uvádza, že očakáva implementáciu dodatočných opatrení s cieľom zmierniť tieto riziká.

- **Riziko nárastu zlyhaných úverov.** V období ekonomického rastu a nízkych úrokových mier sa výrazne nezvyšuje podiel zlyhaných spotrebiteľských a hypotekárnych úverov. No situácia s úvermi sa môže významne zmeniť v prípade spomalenia ekonomického rastu. Negatívne vplyvy na ekonomický rast sa začínajú objavovať už pri zadlžení domácností na hladine 30% k HDP. Hranica 60% zadlženosti domácností už indikuje pomerne vážnejšie riziko finančnej krízy. Na Slovensku sú domácnosti zadlžené vo výške 40% HDP, čo do budúcnosti vytvára podmienky pre zhoršenie ekonomickej situácie a nárast zlyhaných úverov.
- **Riziko nárastu úrokových sadzieb.** Už niekoľko rokov sú na Slovensku úrokové miery na historických minimách, to motivuje mnohé domácnosti k využívaniu výhodných úverových ponúk. Domácnostiam, ktoré si zobrali úver, nízke úroky vyhovujú, no táto priaznivá situácia nemusí trvať navždy. Domácnosti by mali pri svojom finančnom plánovaní zohľadniť, že úrokové miery sa môžu do budúcnosti zvýšiť, najmä ak ide o variabilnú úrokovú mieru, prípadne o úrokovú mieru fixovanú len na isté obdobie. Zmeny úrokových mier sú rizikom najmä pokiaľ ide o hypotéky, väčšina spotrebných úverov sa totiž poskytuje s fixným úrokom na celú dobu splatnosti. Komerčné banky po novom robia už aj tzv. stress testy, čiže testujú, či by ich klienti boli schopní splácať hypotéku aj v prípade zvýšenia úrokovvej miery.
- **Riziko sprostredkovania bankových úverov.** Banky musia byť o veľa opatrnejšie aj pri poskytovaní úverov prostredníctvom sprostredkovateľov. Bankové inštitúcie sú povinné osobitne monitorovať úvery poskytnuté prostredníctvom finančných sprostredkovateľov a porovnať ich riziko s ostatnými úvermi. Ak bankový dom zaznamená vyššie riziko nesplácania sprostredkovaných úverov, je povinný bezodkladne prijať potrebné opatrenia na zníženie rizika.
- **Riziko vypuknutia novej finančnej krízy:** Vzhľadom na kontinuálny rast zadlženosti domácností sú na tom Slováci finančne horšie ako pred krízou, ktorá vypukla v roku 2008. Aj keď slovenské domácnosti ustáli krízu z roku 2008 relatívne dobre, potenciálna nová kríza by mohla mať oveľa negatívnejšie dôsledky. Slováci sú totiž momentálne zadlžení dvakrát viac ako pred finančnou krízou z roku 2008.

4. Výsledky a diskusia

Efektívne riešenie finančných a úverových problémov domácností má veľmi veľa rôznorodých aspektov a individuálnych podmienok. Každý ľudský život je individuálny a každá domácnosť má individuálne priority a životné hodnoty, ktoré preferuje. Niektoré domácnosti sa zadlžia kvôli potrebe riešiť bývanie, vážnemu ochoreniu člena domácnosti, kvôli strate zamestnania alebo kvôli kvalitnému vzdelaniu detí. Niektoré domácnosti sa zadlžia z ľahkomyselnosti, pretože sú netrepezlivé, chcú mať všetko hneď, kvalitnejšie a lepšie ako ich susedia a nemajú na to dostatok finančných zdrojov. Predchádzanie problémom nadmerného úverového zaťaženia domácností je pomerne komplexný proces, ktorý si vyžaduje najmä dostatočnú finančnú gramotnosť, analytické schopnosti a prirodzenú inteligenciu. Medzi základné aspekty kvalitného riadenia osobných financií a riadenia úverového zaťaženia patria nasledovné:

1. **Mať poriadok vo financiách a robiť si reálny finančný plán.** Základným predpokladom efektívneho ekonomického fungovania domácností je, aby mali v každom okamihu dokonalý prehľad o svojich príjmoch, výdavkoch a dlhoch. Slovenské domácnosti si len veľmi málo robia finančné plány do budúcnosti, ktoré by im pomohli prekonať aj problémové obdobia. Kvalitný finančný plán môže predísť vážnym ekonomickým problémom domácnosti do budúcnosti. Ak domácnosť sklzne do úverovej pasce, je nevyhnutné komunikovať s veriteľmi, vyhľadať odbornú ekonomickú a právnu

pomoc, navštíviť napr. register neplatičov, či exekučný úrad. Subjekt by mal mať istotu, že vie o všetkých svojich záväzkoch a v budúcnosti ho nečakajú žiadne prekvapivé dlhy, výdavky, či exekučné konania.

2. **Úver si brať vždy len v nevyhnutných prípadoch.** Pomerne málo slovenských domácností si dokáže zabezpečiť bývanie, kúpiť automobil, či reagovať na nepredvídanú ekonomickú situáciu bez úveru. Domácnosti by si vždy mali dôkladne premyslieť či skutočne potrebujú úver, či neexistuje iný spôsob riešenia zložitej finančnej situácie. Úvery je potrebné používať len na naozaj nevyhnutné statky, pričom pravdepodobnosť splatenia úveru by sa mal blížiti k istote. Domácnosti by mali zohľadňovať skutočnosť, že žiaden úver je zadarmo a vždy je požičaná suma podstatne nižšia ako suma splátok. V prípade porušenia úverových podmienok zo strany domácností sa k úrokom pridávajú sankcie a zmluvné pokuty, ktoré pôžičku dokážu výrazne predražiť. Základným pravidlom pre zodpovedné domácnosti je tak brať si úver len na životne dôležité veci, ako je napríklad bývanie a nevyužívať úvery na nepodstatné záležitosti ako sú dovolenky, rodinné oslavy, či vianočné darčeky.
3. **Konsolidácia a skvalitnenie úverového zaťaženia.** Ak má domácnosť viacero dlhov a úverov, mala by vyvinúť veľké úsilie zlúčiť ich do jedného – konsolidovať. Výsledkom konsolidácie je zlepšenie prehľadu o finančnej situácii domácnosti a úspora finančných prostriedkov na poplatkoch a úrokoch, ktoré je potrebné platiť počas celého obdobia pôžičiek. Konsolidácia úverového zaťaženia je výhodná najmä v situácii, kedy domácnosť má relatívne nízke dlžné sumy rozložené do veľkého počtu rôznych pôžičiek a úverov. V prípade ak má domácnosť veľmi vysoké úverové zaťaženie je výhodnejšie individuálne riešenie, ktoré zvyčajne zahŕňa dohodu o reštrukturalizácii resp. prolongácii úverov, súdne napadnutie podmienok úverovej zmluvy alebo aj osobný bankrot.
4. **Poistenie schopnosti splácania úveru.** Dôležitou ochranou pred nebezpečným zadlžením sa domácnosti, by malo byť poistenie schopnosti splácania úveru. Poistení úveru je podstatne menej nákladné ako bežné životné poistenia. V prípade spotrebných úverov býva poistenie úveru len vo výške niekoľkých eur mesačne. V prípade hypotekárnych úverov môže byť poistenie pokojne aj vo výške 5% až 10% zo sumy mesačnej splátky úveru. Závisí to najmä od druhu poistenia, ktoré si klient vyberie. Pre poistenie schopnosti splácania úveru je podstatné nielen to, že ho klient uzavrel, ale aj rozsah pokrytia rizík. Dlžníci by nemali uzatvárať len základné poistenie pre riziko smrti, ale mali by skôr využívať rozšírený balík, ktorý bude obsahovať najmä poistenie rizika straty zamestnania a poistenie ďalších rizík.
5. **Vytvárať si dostatočnú finančnú rezervu.** Domácnosti by si mali vždy vytvárať finančnú rezervu na nepredvídané udalosti a okolnosti. Aj úverovo zaťažené domácnosti by si mali vytvárať rezervu, ktorá im môže vybudovať finančný vankúš na nepredvídané udalosti. Pre domácnosti nie je nič horšie, ako žiť od výplaty k výplate a nebyť pripravení na žiadny nečakané výdavky. Všetky finančné problémy by mali domácnosti riešiť v dostatočnom predstihu a nikdy by sa nemali rozhodovať pod tlakom okolností alebo veriteľov. Rýchlo prijaté nekvalitné rozhodnutia ešte môžu zhoršiť finančné problémy domácností. Klasickým príkladom je nezvládnutie splácania úveru riešiť ďalšou pôžičkou alebo úverom. Navyše platí základné pravidlo – čím viac pôžičiek a dlhov má domácnosť, tým menšia je jej schopnosť požičať si za výhodných podmienok. Pre nízku bonitu a vysoké úverové zaťaženie domácností často končia u nebankových inštitúcií a rôznych úžerníkov.
6. **Postaviť sa finančným problémom zodpovedne a inteligentne.** Veľa slovenských domácností, ktoré sa dostávajú do finančných a ekonomických problémov, prepadne akejsi apatii a až letargii. Domácnosti a ich členovia nemajú silu nič riešiť, nehládajú trvalé východiska a riešenia. Domácnosti často nepreberajú zodpovednosť, nekomunikujú s veriteľmi, nečítajú doporučené listy od veriteľov a exekútorov. Zadlžení ľudia často žijú v omyle, že ak si neprevezmú úradný list alebo predvolanie, tak dokumenty nenadobudnú právnu moc. V slovenskej legislatíve existuje fikcia doručenia - aj keď si predvolanie alebo upomienku subjekt neprečíta, beží lehota na možnosť podania odporu. Nereagovanie subjektu súd považuje za potvrdenie súhlasu a rozhodnutie nadobúda právnu moc. Pre dlžníkov je dôležité neprepadať panike resp. apatii, ale aktívne rokovať s veriteľmi o odložení splátok resp. zmene ich výšky. Hľadanie riešení si často vyžaduje poradenstvo od skúsených právnikov, finančných poradcov alebo štátnych inštitúcií. Posledným riešením je realizácia osobného bankrotu.

5. Záver

Na zadlžovanie sa slovenských domácností vplýva veľa rôznych aspektov, no niekoľko z nich je zásadných. Ku kľúčovým aspektom je možné zaradiť najmä pokles úrokových mier v bankách, ktoré ešte ďalej mierne klesajú a tým významným spôsobom zvyšujú dostupnosť úverov pre domácnosti. Ďalším dôležitým aspektom sú pozitívne ekonomické výsledky krajiny, či už je to rast HDP, pokles nezamestnanosti, rast minimálnej mzdy v národnom hospodárstve. Rovnako dôležitým aspektom je správanie sa bánk, ochota požičiavať a dostatok voľných finančných zdrojov na trhu. Slovenskou realitou je skutočnosť, že banky sa usilujú poskytovať čo najviac úverov, aby tým eliminovali pokles úrokových mier a pokles svojej ziskovosti.

Problém zadlžovania sa slovenských domácností spočíva aj v tom, že má pomerne malú oporu v reálnej ekonomike a platobnej schopnosti. Pre domácnosť nie je problém, ak si zoberie veľký spotrebný alebo hypotekárny úver, ale na jeho splatenie potrebuje adekvátny príjem. Ak rýchlo rastie zadlženosť slovenských domácností, zároveň by sa mali výraznejšie zrýchľovať aj určité ekonomické fundamenty v porovnaní s tými ostatnými krajinami, čo však na Slovensku neprebíha. Domácnosti tak môžu veľmi ľahko sklznúť do úverovej pasce, z ktorej nebude úniku.

Len veľmi málo slovenských domácností pristupuje k zadlžovaniu sa nanajvýš opatrne, financuje nové statky aj vlastným spolufinancovaním, ktorému logicky predchádza sporenie. Mnohí Slováci pristupujú k získaniu úveru či pôžičky pomerne ľahkovážne, požičiavajú si na čokoľvek, klienti prídu často prvú ponuku banky, pričom si ani pozorne neprečítajú úverové podmienky a nevypočítajú o koľko danú vec preplatia. Dôsledkom nezodpovedného správania sa domácností je rýchly rast exekúcií a osobných bankrotov, ktoré v konečnom dôsledku zhoršujú celé ekonomické prostredie.

Hoci slovenská ekonomika zažíva už niekoľko rokov po sebe veľmi priaznivé a úspešné časy, dlhy domácností rastú v súčasnosti až príliš rýchlo. Negatívne je potrebné hodnotiť najmä skutočnosť, že zadlženie domácností rastie dokonca rýchlejšie, než rastú reálne príjmy domácností. Nadmerne zadlžovanie sa slovenských domácností nie je z dlhodobého hľadiska veľmi priaznivým javom, a preto nie je možné ignorovať riziko, že úrokové miery môžu narásť a ekonomické indikátory Slovenska sa môžu zhoršiť.

Zoznam bibliografických odkazov

- Adamišin, P. - Demo, M. - Hronec, O. - Tóthová, M., 2007. Udržateľný rozvoj. 1. vyd. Nitra: SPU. ISBN 978-80-8069-826-3
- ALLINZ SP, 2018. Slováci sú rekordéri v zadlžovaní. Bohatstvo však máme rozdelené najrovnomernejšie. [on line], [cit. 18.10.2018]. Dostupné z: <https://www.allianzsp.sk/slovaci-su-rekorderi>
- Horváthová, E. a kol.: Hypotekárne bankovníctvo a finančné nástroje na podporu bytovej výstavby v SR. Bratislava: Ekonom, 2003, ISBN 80-225-1669-4
- Kišová, E. 2018. Ako sa dostať z úverovej pasce. [on line], [cit. 18.10.2018]. Dostupné z: <http://gkg.sk/pravne-aktuality/ako-sa-dostat-z-uverovej-pasce/>
- Vravec, J., 2010: Finančný manažment jednotlivca: analytický pohľad na riadenie osobných financií. 1st. ed. Prešov: PU Fakulta manažmentu. 165 p. ISBN 978-80-555-0251-9
- Vravec, J., 2013. Analýza determinantov vzniku a rozvoja peňazí, mien a menových systémov. 1st ed. Prešov: Bookman. 168 p. ISBN 978-80-8165-019-2
- Zákon č. 486/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, podľa stavu k 1.1.2018
- Zákon č. 90/2016 Z. z. o úveroch na bývanie a o zmene a doplnení niektorých zákonov ako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných zákonom č. 299/2016 Z. z. a zákonom č. 279/2017 Z. z. - zapracované ustanovenia účinné k 1.1.2018.